

מגד

ירחחים

185

טבת תשע"ה

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

"אביהם של ישראל המאיר עיני הדורות בתורתו חכמתו וקדושתו, רבינו הרמב"ם ז"ל"

מאמרי הראי"ה א' קה

גם "המורה" בכלל ספרי קודש שהם קניני התורה, וחלילה לנו לנהוג בו מנהג של זלזול, וחובתנו היום לא רק לדון את דבריו לכף זכות, כי אם גם להתעמק בהם ולמצות את מדותיו בתור מדותיה של תורה: כמו בגופי הלכותיה של תורה ישנם פנים שונים וחילוקי דעות, ואנו נוהגים לקיים בהם את מדת התורה של עשה אזנך כאפרכסת ושמע דברי המטהרים ודברי המטמאים, דברי המזכים ודברי המחייבים, דברי הפוסלים ודברי המכשירים, מפני שכולם נתנו מרועה אחד, אע"פ שלענין ההלכה למעשה ישנה הכרעה מיוחדת לאחת מן הדעות, כך מדה זו עצמה נוהגת בהלכות הדעות והאמונות שהעלו חכמי ישראל המוחזקים לאבות האומה גדולי התורה ואנשי הקודש, חלילה לנו להקל ראש נגדם, ולהחליט על אחת מדעותיהם שהם דברים חיצוניים, ושהם נדחים מגבול ישראל, וקל וחומר שאסור לנהוג מנהג זה נגד דעותיו של אביהם של ישראל... רבינו הרמב"ם ז"ל." (מאמר: לאחדותו של הרמב"ם - מאמרי ראי"ה א' קה). הרב מלמד אותנו שכמו שיש מחלוקת בהלכה כך יש מחלוקות בהלכות דעות ואמונות, יש ללמוד את כל דבריהם של חכמי ישראל, ולהיזהר שלא להוציאם מחוץ לגבול ישראל. הרב מוסיף על ספר "מורה נבוכים": "הספר המלא אורה וקדושה כספר "המורה", הכולל כל כך הרבה אוצרות של חכמה ומוסר ודעת ד' באמת... צדיק תמים היה רבינו, כמו שהיה גאון התורה והחכמה כן היה גאון התמימות והאמונה ודבריו כולם וגם דברי הספר הגדול מורה נבוכים ישרו לאור עולם בחכמת ישראל ותורתו כשמש צדקה ומרפא בכנפיה."

גדלותו של הרמב"ם לא הייתה רק בניסוח עיקרי האמונה ובספרו האמוני "מורה נבוכים", הרמב"ם עסק רבות בתלמוד והלכה והרב מציין את גדלותו של הרמב"ם בדורות הראשונים והגאון מוילנה בדורות האחרונים ביכולת לשלב את בין סדור הילכתי מדויק ולפלפול וחדוש:

"התכונה הקבועה של הנטיה לסדרנות ובקרת היא תכונה ספרדית. והתכונה לנטיה של עומק הדעת וחדוד הפלפול והחדוש, היא תכונה אשכנזית. מהגדולים אשר התאמצו למזג את הבקרת עם הפלפול, ביחס להגיון התלמודי, ושתוצאותיהם הגיעו, עוד הגבול של מהלך הדעות וההשקפות בכלל, מצוין הוא הרמב"ם בדורות הראשונים מחכמי הספרדים, והגאון מוילנא בדורות האחרונים בין חכמי האשכנזים" (מאמרי הראי"ה א' מח).

משנתו של הרמב"ם ממשכה להאיר גם בדורנו בתחומי האמונה וההלכה, דור שזקוק למשנה מסודרת ובהירה. אנו הוגים במשנתו ומצרפים אליה את תורתם של שאר גדולי ישראל בדורות הראשונים והאחרונים.

הרב בניהו ברונר,

ראש בית המדרש במכללה האקדמית צפת

כ' טבת הוא יום פטירתו של הנשר הגדול- הרמב"ם. הרב התייחס ברבים מכתביו לגדלותו של הרמב"ם והשפעתו על עם ישראל לדורותיו.

הרמב"ם ניסח את עיקרי האמונה הישראלית, והם הפכו להיות יסוד מוסד בבנין האמונה הישראלית: "האמונות המוכרחות של הרמב"ם, הם הדרכים שעל ידם מעמידים את הסגנון, והם טבועים בטבע האדם, עד שאי אפשר כלל שיעקור האדם את ציורי האמונות הללו מלבבו, ולא יעקור על ידם את האמיתיות העליונות... ואחרי כל זה, מדי דור ודור, מתחדשים שינויים רבים בהיחש של האמונות המוכרחות הללו, אבל האמת הפנימית לעולם עומדת" (אורות האמונה 75). הרב מלמד אותנו שעיקרי האמונה בניסוחו של הרמב"ם הן אמונות מוכרחות, הטבועות בטבע האדם, מי שינסה לעקור את "ציורי האמונות" התכנים של אמונות אלו מלבבו, יעקור את האמת. במהלך הדורות יש שינויים ביחס אל האמונות הללו אבל לא באמת הפנימית שהן נושאות.

"שני פרנסים טובים עמדו לישראל, שניהם מלאים ברכת ד' בתורה חכמה, גדולה, קדושה, צדק ומשרים, וחמושים ברוח אדיר לעבוד עבודת הקודש, לישר דרכים במסילת התורה והאמונה: הרמב"ם והרמב"ן, שניהם כללו בתוכם את כל אוצר החיים אשר לישראל ולאדם... אמנם משני הצדדים אשר להקשבת הרוח, מהצד המסתורי הפנימי, הפאה הימנית, שמשם חוש האמונה העמוק נובע, וממנו תוצאות לכל בינה פנימית, קבלית... ומהצד השמאל, הצד ההכרי, המלא שכל וחשבון, בירור והגיון, השופט את כל ערך בהגדרותיו, ומעמיק בתהום ההבדלה שבין המציאות העליונה מעל כל שם ותיאור מציאות... הפאה השמאלית נפלה למנה, האחרונה לבן מיימון, והראשונה לבן נחמן... ויחד הם בונים את בית ישראל מזה אחד ומזה אחד, והיו ידיהם אמונה, להחליש את עמלק ואת עמו לפי חרב, ולהקים יד על כס י"ה" (אורות האמונה עמ' 86), הרב בפסקה זו מראה כיצד הרמב"ן והרמב"ם יחדיו השלימו את בנין האמונה בישראל. הרמב"ן בצד הנסתר בעולם הקבלה מצד ימין ואילו הרמב"ם בצד השכלתני, ההגיוני, המבדיל בין מציאות ה' שאינה ניתנת להגדרה ובין מערכת המושגים הגשמיים מצד שמאל. הימין והשמאל בונים ביחד את בית ישראל ונותנים לעם ישראל את היכולת להתמודד עם עמלק שמטרתו להחליש את אמונת ישראל.

זו הסיבה שהרב יצא נגד המגמה של רבי זאב יעבץ בספרו "תולדות ישראל" להפריד בין משנתו ההלכתית של הרמב"ם ובין ספרו הפילוסופי "מורה נבוכים" למרות שבמספר נושאים נחלקו עליו חכמי ישראל: "בדורותינו וכמה דורות שלפנינו ששקטו הרוחות ושמש הצדקה של הרמב"ם פרשה את אורה על פני כל אופק היהדות, נכנס

נוסח הפרוזבול של בית דינו של מרן הרב קוק בלונדון

לקראת סוף שנת השמיטה, נוהגים רבים לערוך שטר פרוזבול כתקנת הלל, כדי לאפשר למלווים לגבות את חובותיהם גם לאחר שנת השמיטה, ולדאוג שלא תנעל דלת בפני לווי. מצאנו לאחרונה במרכז התיעודי בבית הרב נוסח פרוזבול שערך מרן הראי"ה קוק זצ"ל בשנת תרע"ז, בהיותו בלונדון:

פרוזבול¹

מוסרני לכם הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק והר"ר שמעון גליצנשטיין וה"ר יעקב לעסמאן הדיינים, פה קה"ק לונדון, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה ולראי' באתי עה"ח² ר"ב אלול, שנת תרע"ז היא שנת השמיטה, פה"ק לונדון חיים בלאאמ"ו הרב ר' ראובן פינק

בפננו ב"ד ח"מ³ מסר פרוזבול הנ"ל המוכ"ז⁴ החתום ה"ר חיים בהרב ר' ראובן פינק והקונים ד"א⁵ קרקע לכל הלויים של בעל פרוזבול זה והרי תוקף שטר פרוזבול זה כתוקף כל שטרי פרוזבולים הנעשים בישראל מימי הלל הזקן ע"ה⁶ ולאות אמו"צ בעה"ח יום הנ"ל פה"ק הנ"ל,

נאום הק' אברהם יצחק הכהן קוק. ונאום שמעון גליצנשטיין ונאום יעקב לעסמאן

נוסח פרוזבול אחר, בכת"י של מרן הרב קוק, התפרסם בשנת תרצ"א, בזה הלשון: ביום ב' תלתא בחדא הוינא אנחנא דייני חתימי מטה. ואתא לקדמנא הרב רבי אברהם יצחק הכהן קוק ואמר לנא מוסרני לכם הדיינים שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה כתקנתא דתיקן הלל הזקן ע"ה. ולראי' בעה"ח פעה"ק ירושת"ו. יום ערב ר"ה דשנת תרצ"ב הבעל"ט סוף שנת השמיטה תרצ"א דנא¹²

ההשוואה בין שני הנוסחים מעלה שהפרוזבול המתפרסם כאן, משנת תרע"ז, הוא יותר רחב עם תוספות קטנות. השינוי המשמעותי ביותר הוא שבנוסח מלונדון, הקפיד מרן הרב להזכיר הקניית ד' אמות של קרקע לכל הלויים.

אכן, אין כותבים פרוזבול אלא אם כן יש ללווה קרקע, כי רואים כאילו בית הדין גבה את כל החוב מקרקע הלווה קודם זמן שמיטת כספים.¹³ במידה ואין קרקע ללווה, המלווה מזכה לו ד' אמות של קרקע (היות ובקרקע אין אונאה, ואין ערך קבוע וממילא יכול להיות שווה גם כסף רב, וממנו ב"ד יכולים לגבות גם חוב גדול) במעמד כתיבת הפרוזבול, וכך מפורש ברוב נוסחי הפרוזבול שבימינו, כפי שנהג מרן הרב קוק בלונדון. כדי להסביר את ההבדל בין הנוסחים, ניתן להציע שמא בפרוזבול של תרצ"א, היה ידוע שללוויים המדוברים יש בפועל קרקעות. לחילופין, הציע מו"ר הגה"ר אריה שטרן שליט"א, רבה הראשי של ירושלים, שאולי בפרוזבול תרצ"א שכתב הרב בארץ ישראל, לא הרגיש צורך להקנות קרקע ללווים, משום שכאן מוכח ומוחש שלכל יהודי יש ד' אמות של קרקע בארץ ישראל.

ראו על כך בתשובת הרב נחשון גאון (וגאונים נוספים), מובאת בשו"ת מהר"ם מרוטנברג,¹⁴

"וששאלת הני שטרות דכתיב בהו' אגב ארבע אמות קרקע בחצירי', מי שאין לו קרקע כיצד הוא עושה? א"כ שטר זה פסול! [...] אלא הכי פירושו: דקים להו לרבנן דאין כל א' מישראל שאין לו ד' אמות בא"י, וא"ת נטלוה הגוים ואנן בגלות [=שמא תאמר, שהגוים כבשו מאתנו את ארץ ישראל, אז אולי אי אפשר לומר כך בזמן הגלות], קיי"ל לרבנן דקרקע אינה נגזלת ובחזקת ישראל היא וא"י נקראת על שם ישראל דאפי' בזמן שישאר שרויין על אדמתן אין להם רשות למכור שדותיהן לצמיתות שנאמ' והארץ לא תמכר לצמיתות וגו' וכתב 'לד' הארץ ומלואה', ועתידין אנו לחזור ולירש אותה."¹⁵

עלולה להיות מצרנית לחיים. כחלק מהופעה זו יש מקום גם לצומות ולתיקוני יסוד, אשר ישלימו את המהלך הכללי שהוא העצמת הרצון הטוב שבאדם והארתו.

כעת גם ניתן לבאר בצורה עמוקה יותר מדוע נקראו ימים אלא ימי השובב"ם, לא רק בגלל ראשי התיבות של הפרשיות שנקראות בציבור באלו הימים אלא משום שבשם 'שובב'ים' רמוזה גם משמעותם המיוחדת של הימים, הכיזק? כאשר ילד מתנהג בצורה פרועה טוענים הוריו ובצדק, שהמעשה השלילי חיצוני לו, מעשיו אינם מגלים את פנימיותו הטובה. "הוא בסך כל שובב", הוא לא באמת ילד רע, במהותו הוא ילד מצוין. במעשה זה הוא לא ביטא את עולמו הפנימי אלא נכנע למעכבים חיצוניים. ובאמת כאשר הנביא ירמיה מוכיח את עם ישראל וקורא להם לשוב בתשובה הוא מכנה אותם בשם שובבים וקורא להם "שובו בנים שובבים". הגמרא לומדת מדברי הנביא כי בכל מקרה יכולים ישראל לשוב בתשובה שהרי הם לא רעים בעצם, אלא הם בסך הכול שובבים, כל חטאיהם נובעים מרוח שטות חיצונית שנכנסה בהם ולא מעומק נשמתם. גם ביחס לשבועות הללו עלינו לזכור ולהפנים שגם מי שמעיד בתחום המדובר אין לו להתיימש כלל שהרי הוא איננו רע בעצם, הוא למעשה שובב.

ולוואי ונוכה באלו הימים לשכלל את עולמנו ולתקן את דרכינו מתוך הבנה שמקור חטאינו השונים נובעים משובבות חיצונית ולא מחסרון פנימי מהותי.

הרב אלי שיינפלד גבעת זאב

שובו בנים שובבים

פגיעה בשורשי החיים, וכך אכן מבאר הרב קוק:

יצרא דעריות יוכל ללפף את האדם יותר עמוק מהשורש של קישור החיים שלו עצמו, מפני שהוא נעוץ בנטיית המשך החיים של הדורות כולם. ולעומת זה בקדושה יכולים לעלות על ידי קדושת הברית למדרגת דוגמא של צדיק בכל הדורות.²

ככל שהיצר קשור יותר לחיים הרי שעוצמתו, ובהתאמה, גם מעלתו גדולה היא עד מאוד. יצר העריות הוא למעשה שורש החיים, וככזה עוצמתו חזקה ביותר. לכן מי שמתנהל עימו נכונה מחזק את יסוד החיים ולעומתו מי שמתנהג בתחום זה לא כשורה הוא פוגע בכוחות פנימיים, לכן תשובתו צריכה להיות פנימית ומכוונת להוספת כוחות חיים נכונה.

אם נתרגם את דבריו של הרב, נבין שעל מנת לתקן את החטאים שקשורים לענייני תאוות ויצרים לא צריך בהכרח להתמקד בצומות ובייסורים אלא לזכך את הרצון, ולעשות מעשים שמאפשרים לנשמה האלוהית להיגלות. תשובה מסוג זה מאירה את הרצון האמיתי של האדם, והיא עולה בחשיבותה על תשובה חיצונית שמתקנת בעיקר את הגוף החוטי ולא נוגעת מספיק בנשמה. לכן בימים המסוגלים לתשובה על ענייני הקדושה, יש לעסוק בהבנת מקומה של הקדושה בחיינו, יש להוסיף במעשים חיוביים בענייני צניעות וטהרה ויש להשתדל להאיר את אותם מקומות חשוכים על ידי הוספת הרבה אור וטוב. כמוכן שאין בדברינו אלא להמעיט במקומם המשמעותי של הצומות והתעניות, אלא נראה שיש למקם אותם כחלק מתהליך של שינוי פנימי ולא להסתפק במעלה הסגולית שבהם. וכך אכן כותב הרב קוק ביחס לצומות:

להפנות את הנטיה המינית וענפיה ביסודה למגמת הקדושה של החיים, הרי היא הפינה היסודית בכל ערכי המוסר, המבססים את העולם האנושי, הפנימי והחיצוני.

ימים יבאו והתרבות הכללית תביט בהערצה נשגבה על הוד אלוה, הפרוש בתוך המחשבות, הנראות כחשכות לעומדים בגסות הנטיה ובשובבות הדעת מחוץ למחנה ישראל, המקושרות בתיקוני היסוד, וכל דברי הצומות וזעקתם, אשר לשובבים, שבמוסר הרזי.³

הרב קוק מבאר כי עלינו לבטא את הנטיה המינית בדרך של קדושה המופיעה בחיים ולא בדרכים בהן הקדושה

זכה חודש טבת ובחודש זה נפתח סדרת פרשיות שובב"ם - ראשי תיבות שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו ומשפטים. על פי הספרים הקדושים שבועות אלו מסוגלים לתקן עניינים שבקדושה ובצניעות, לכן ראוי באלו הימים לעסוק בבירור נושאים אלו. בדברים הבאים נבאר בקצרה את עומק משמעות הימים לאורו של הרב קוק, ועל פי הדרכתו.

הרב קוק במקומות רבים מדגיש יסוד מרכזי זה ומבהיר כי האדם בפנימיותו טוב ומקור החטא חיצוני הוא לאדם. כך הוא מבאר גם את החטא הראשון בעולם, חטאו של האדם בגן עדן:

"...חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת אי"ה, מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו, בחטא ההשתחואה לאל זר..."¹

האדם הראשון חוטא ומיד הוא שומע את האמירה האלוהית - איכה? מדוע אינך מתנהג באופן המתאים לעצמיותך? שמעת קול חיצוני לך והילכת אחריו, וחבל. חטאת. החטאת את הדרך הראויה לך חטא מלשון החטאה, פספוס הייעוד. עליך להתנהל על פי פנימיותך ולא להיכנע למעכבים החיצוניים. שהרי החטא חיצוני הוא לאדם.

ובאמת הבנה זאת שהחטא איננו טבע האדם אלא אדרבה הוא חיצוני לאדם, היא מפתח גדול להבנת התשובה ופועלה, תשובה שמשיבה את האדם למקוריותו הטובה, תשובה שעניינה לסלק את המניעות החיצוניות ולגלות את הטוב שבו. לא לחינם במקומות רבים מדבר הרב דווקא על תשובה שבה "מאירים את הרצון", כלומר תשובה שעניינה לגלות ולהאיר את העולם הפנימי של האדם, את הרצונות שלו, את השאיפות שלו, את הנשמה האלוהית שבו, ולא על תשובה חיצונית שמצמצמת את כוחות החיים. על פי דבריו תיקונים חיצוניים, ריבוי צומות וכדומה, אמנם חשובים, אך עומדים הם במעלה השנייה, ביחס לתשובה אשר חושפת את העולם הפנימי הבהיר והטוב.

נכונה הדרכה זאת ביחס לכלל החטאים ונכונה היא במיוחד לחטאים הקשורים לענייני קדושה וצניעות, מדוע? מכיוון שהחטאים השייכים לעניינים אלה נוגעים במקומות עמוקים מאוד. ביצר העריות נעוצה נטיית המשך החיים, ולכן פגיעה בתחומי היצר היא למעשה

1. שמונה קבצים קובץ ג כד
2. שמונה קבצים, קובץ א, שנו
3. אורות הקודש חלק ג עמוד רצו

יצרא דעריות יוכל ללפף את האדם יותר עמוק מהשורש של קישור החיים שלו עצמו, מפני שהוא נעוץ בנטיית המשך החיים של הדורות כולם. ולעומת זה בקדושה יכולים לעלות על ידי קדושת הברית למדרגת דוגמא של צדיק בכל הדורות.

"...חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת אי"ה, מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו, בחטא ההשתחואה לאל זר..."

1. ראו גיטין לו.
2. המסמך בכת"י של מרן הרב זצ"ל, נמצא במרכז התיעודי של בית הרב, תיק א33.
3. להלן דברי ההקדמה של הרצב"י קוק לחוברת "מזכיר הרב", משנת תשל"ב על המחבר, "הרב ר' שמעון גליצנשטיין".
4. ז"ל, תלמיד חכם מצוין בתורה ביראת שמים ובעדינות מדות, אשר בגלגולי המלחמות של שנות תרע"ה-תרע"ט נתגלגל מאה"ק לאלכסנדריא של מצרים ומשם לאנגליא, זכה להיות משמש בקודש ומזכיר של כ"ק אאמ"ר הרב זצ"ל באותה התקופה הגדולה, של היותו או שם במסבות מפלאות ההנהגה האלהית. הוא זכה אז גם לשימוש גם ללימוד וגם להתדבקות בקודש.
5. קהילה קדושה או קהילה הקדושה.
6. על החתום.
7. פה קהילה או פה קהלתנו.
8. חתום מטה.
9. המוליך כתב זה.
10. ד' אמות.
11. גיטין, לד ע"ב, "והלל התקין בפרוזבול מפני תיקון העולם".
12. אגרות חמדה, אגרות השמיטה, פרק כא.
13. ערוך השולחן, חושן משפט, סימן סז, יא.
14. דפוס פראג, סימן תקלו, מובא אצל הר"י שציפנסקי, ארץ ישראל בספרות התשובות א, עמ' כז.

15. הסברו המאלף של מרן הרב קוק זצ"ל (אינו מופיע בספריו) כאן המקום לפרסם את הדברים ששמע הרמ"מ ישר ממרן הרב ומובא אצל ר"ש שם, שהטעם שכיבוש קונה הוא משום ש"חירוף נפש" הוא סוג של "דמים". על כן, בא"י כפי שאין מועיל בה גם קנין כסף להפקיעה מבעליה הישראלים, משום "והארץ לא תמכר לצמיתות" (ויקרא כה, כג), אזי אין גם כח בדמים ממש שהנכרים שפכו על כיבושה, להפקיעה מיד בעליה, עם ישראל.

על השמיטה

הרב יהושע מגנס, ישיבת מרכז הרב

הרב זצ"ל ראה את גדולתו של עם ישראל לנגד עיניו גם כשהוא עסק ביסודות של היתר המכירה. הרב מאריך (פרק י) לבאר את הגדר ההלכתי של "סומכין על דעת יחיד בשעת הדחק". כפי מה שהרב מרחיב ומבאר, גם באיסורי דאורייתא יש מקום לסמוך על שיטת יחיד בשעת הדחק, וכל שכן באיסורי דרבנן. על כן, כיון שדעת רוב הראשונים ששביעית בזמן הזה דרבנן, בשעת הדחק יש לסמוך על שיטות הראשונים (הרד"ה, והראב"ד והיש מפרשים שבר"ן) ששביעית בזמן הזה אינה חובה כלל, וקיומה אינה אלא מידת חסידות. עיין מה שהרחיב והעמיק בזה מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר ח"י, סי' מג).
אמנם הרב זצ"ל אינה סומך דעות אלו למעשה - הוא מצריך דווקא מכירה השדות, ושמירת השמיטה לפחות במה שהן מלאכות דאורייתא, וכן במקומות שאין הכרח כל כך להקל. הרב מבאר את דרכו זו, מתוך התפעלות מקדושת עם ישראל: "אבל ישראל קדושים הם, והפצים בכל לבם ונפשם לקיים קדושת המצוות התלויות בארץ, על-כן במקום שהדחק הוא גדול סומכים על איזה דרך, כדי להפקיע את האיסור, בהשתדלות עם זה לקיים כל מה דאפשר ולהשמר בכל אופן ממה שהוא ביסודו איסור דאורייתא." (מתוך פרק י למבוא).

"יחד עם התרומה גם אנחנו מתרוממים"

ביפו והמושבות, פונים אל הרב למנות את שליחם ר' בן ציון יאדלר כמשגיח ראשי. הרב מכין את הקרקע, בא בדברים עם ועדי המושבות תומך בשליח ומחזקו. כעבור שנה מתברר כי יש צורך בחיזוק נוסף והרבנים

פונים אל מרן הרב "לצאת בשרביט הזהב אשר בידו אל בני המושבות הנתונים להשפעתו. וכך כתבו... לא טובה השמועה, כי יש בין אחינו בני המושבות, בעלי השדות, הפרדסים והכרמים, המוציאים מתחת ידם פירות שאינם מתוקנים...". בשולי המכתב הרב ש. סלאנט והרב ח. ברלין מוסיפים את בקשתם האישית.

לאחר שנים רבות עדיין כתב הגרצ"פ פרנק בספרו - ("הצבי ישראל") הרבה מהחרדים המדקדקים בשמירת המצוות מחוסרי רגש להבין את איסור טבל וחיוב תרומ"ע כיוון שלא הורגלו בזה מימיהם. מרן הרב אינו פוסק מלעסוק בנושא המצוות התלויות בארץ ועומד על המשמר כדי לקיימן כדת.

מצוות אלה היו בראש מעייניו מאז רבנותו בגולה - שם באופן תיאורתי ובארץ באופן מעשי. ככהנו כרב בירושלים קבע שיעור קבוע בנושא עם מספר אברכים ממציני הישיבות ומשהוכתר לרבה הראשי של א"י מסר שיעור קבוע בתורת א"י וריכוז נבחרת מעולה של אברכים צעירים שערב ערב הגיעו לביהמ"ד בישיבה, ועסקו במצוות התלויות בארץ.

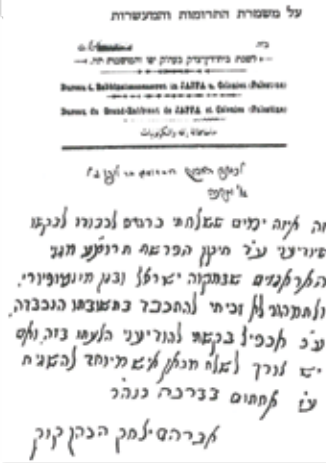
במלחמת העולם הראשונה בהיותו בשוויץ (תרע"ה) אעפ"י שהיה רחוק מאדמת הקודש, הוא לא שוקט על שמריו, ופונה לד"ר ארתור רופין, מנהיג ציוני שכהן כמנהל המשרד הארצי ישראלי, לעמוד על משמרת תרומ"ע כדין תורתנו הקדושה ולסייע למשגיח ר' בן ציון יאדלר למלא את משימתו, לדאוג לתשלום נסיעותיו למרות צוק העיתים.

בעינו הטובה והאזהרת לבוני הארץ בניה ומישיבה כתב -"המצוות התלויות בארץ כשהן מתקיימות עכשיו בא"י על ידנו - ע"י חיל החלוץ ההולך ובונה את ארץ האבות הריהו מעמיד את צביון אומתנו על ארץ אבותינו במלוא תוארה".

שושנה רייך בית הרב

מיד עם בואו ליפו ערך, מרן הרב קוק, ביקור היכרות במושבות יהודה כדי לחוש את חיי התחיה בארץ ישראל תוך מגע ישיר עם האכרים. הוא רצה ללמוד על חייהם ועל בעיותיהם ובמיוחד לעמוד על דרך ההשגחה והפיקוח על תרומות ומעשרות, על מניעת כלאיים ועל רישום מדויק של שנות הנטיעות כדי לא להכשל באיסורי ערלה וטבל. את התרומות מהמפגש הוא מביע באגרת לחותנו האדר"ת, רבה של ירושלים דאז, בזו הלשון: "מתיורי במושבות מצאתי לשמחתי הרבה יחס טוב ונאה ממה שמורגל לחשוב עליהם, המתיישבים מקפידים על תרומ"ע ורובם בני תורה ובעלי שכל". לדעתו ההדרכה הרוחנית הניתנת להם אינה מתאימה להם כלל. "יש לפנות אליהם בדברי חכמה... רק אז ימשכו באהבה לחפץ ד'... מכל מקום יש עבודה רבה אבל גם תקווה נשקפת להשיבם למעלה ראויה לעם הקודש בכלל ולא רצו". גישתו האופטימית והערכה הרבה שרחש למסירותם של המתיישבים בוני הארץ, תרמו לקשר מיוחד עמהם ולהערכה מצדם לאישיותו ולפועלו.

מלאכה לא פשוטה עמדה לפניו, להשריש ולחדש את תודעת הצבור לחשיבותן של המצוות התלויות בארץ. "כשם שהמצוות המעשיות בכללן הלכו עמנו בגולה ושמרו עלינו... כן יביאו אותנו המצוות התלויות בארץ לידי רוממות החיים... ובקיימנו אותם עכשיו, הננו מעשירים את נשמת אומתנו" כתב. עם התרחבותו של הישוב והגידול בפירות, נוצרו פרצות במערכת קיום המצוות התלויות בארץ. נתברר שהעניין טעון חיזוק. המצב הכלכלי הקשה לא איפשר העסקת מספיק משגיחים בתשלום, גם קשיי התחבורה לא הקלו על הפקוח. רבני ירושלים ובראשם הרב שמואל סלנט והרב חיים ברלין שרשטותיהם היו פרושות על הנעשה

בענין תקון הפרשות תרומ"ע בגני התפוזים.

אנשי חדרה מוקירים את קריאת הרב לנטוע בארץ.

לידי רוממות החיים... ובקיימנו אותם עכשיו, הננו מעשירים את נשמת אומתנו" כתב. עם התרחבותו של הישוב והגידול בפירות, נוצרו פרצות במערכת קיום המצוות התלויות בארץ. נתברר שהעניין טעון חיזוק. המצב הכלכלי הקשה לא איפשר העסקת מספיק משגיחים בתשלום, גם קשיי התחבורה לא הקלו על הפקוח. רבני ירושלים ובראשם הרב שמואל סלנט והרב חיים ברלין שרשטותיהם היו פרושות על הנעשה

מגד ירחים
 עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
 רח' הרב קוק 9 ת.ד. 6275, ירושלים 91062
 טל: 02-6232560, פקס: 02-6242908
 www.moresheet.co.il/beit-harav
 betharav@zahav.net.il
 ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר: www.yeshiva.org.il
 עריכה: שושנה רייך
 עיצוב גרפי: ש. יוסטמן